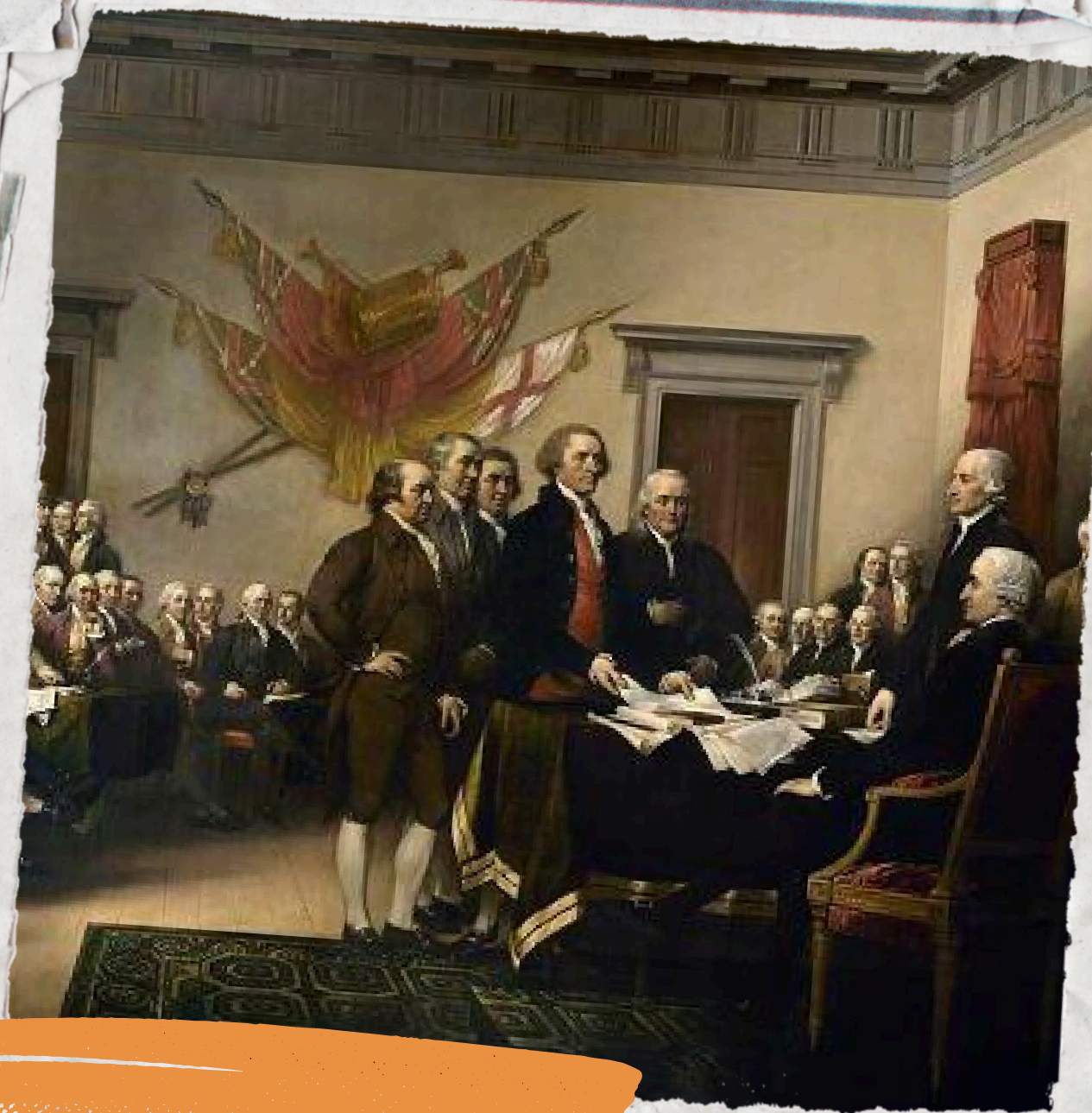
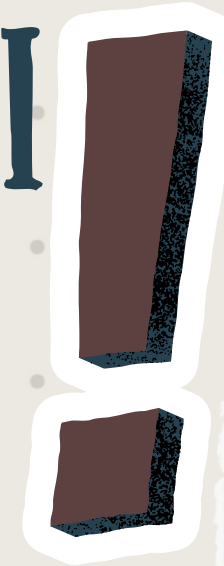

Әл Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті
“Философия және саясаттану” факультеті
“Дінтану және мәдениеттану” кафедрасы
Мәдениеттану 2-курс

XIX ғ. МӘДЕНИЕТІНДЕГІ АҒЫЛШЫН АМЕРИКАН ФИЛОСОФИЯСЫ

Орындаған: Қалтай Н.А.

Ғылыми жетекші: Жолдубаева А.К.

Алматы 2024

ЖОСПАР

АҒЫЛШЫН ФИЛОСОФИЯСЫ

ДЖОН СТЮАРТ МИЛЬ ЖӘНЕ УЛИТАРИЗМ

АМЕРИКАНДЫҚ ФИЛОСОФИЯ

РАЛЬФ УОЛДО ЭМОРСОН Ж/Е ТРАНСЦЕНДЕНТАЛИЗМ

АҒ-АМЕРИКАНДЫҚ ФИЛ-НЫҢ
МӘДЕНИЕТКЕ ӘСЕРІ

XIX ғасырдағы ағылшын-американдық философия – бұл мәдениет, қоғам, және жеке тұлға мәселелерін зерттеумен айналысқан маңызды бағыттардың бірі.

- XIX ғасырда философия маңызды мәдени күшке айналды, әсіресе ағылшын және американдық ойшылдар қоғамдық және моральдық мәселелерді талқылауда көшбасшы болды.
- Ағылшын философиясы, көбінесе Джон Стюарт Милльдің утилитаризмі арқылы белгілі болса, американдық философияда Ральф Уолдо Эмерсонның трансцендентализм ағымы үлкен рөл атқарды.

XIX ғасыр ағылшын-американдық философиясы мәдениет пен қоғамның терең мәселелерін шешуге тырысқан кезең ретінде ерекшеленеді. Ағылшын ойшылдары утилитаризм арқылы қоғамның жақсы өмір сүру жолдарын издесе, американдық философтар табиғатпен үйлесімділік және жеке тұлғаның еркін дамуы туралы терең ойлар ұсынды.

НЕГІЗГІ ФИЛОСОФИЯЛЫҚ БАҒЫТТАР:

Эмпиризм – ағылшын философиясындағы негізгі бағыттардың бірі, бұл білімнің тәжірибеден алынатынын айтады. Эмпиризмнің мәні – таным негізінде тек қана сезімдік тәжірибе (чувственный опыт) жатыр. Жеке адам немесе адамзаттың тәжірибесі (теориялық, практикалық) көбейген сайын ол ақиқат білімге жақындай түседі.

Прагматизм – американдық философияның ерекшелігі, ол шындықты тәжірибеде қолданудың пайдасы арқылы бағалау қажеттігін ұсынады. Прагматизм философиясы метафизиканың түсінігін жоққа шығарады және осы саланы зерттейтін адамдар арасындағы уақытша консенсус ретінде білімнің қандай да бір саласындағы ақиқатты қайта айқындайды.

АҒЫЛШЫН ФИЛОСОФИЯСЫ

- 19 ғасырдағы ағылшын философиясының басты өкілдері:
- – **Джон Стюарт Милль** (1806–1873) – британиялық философ және экономист, утилитаризмнің маңызды өкілі. Ол **прагматикалық** және **эмпирикалық** көзқарастарды дамытты, әлеуметтік және саяси реформаларды жақтады.
- Оның негізгі еңбектері:
- – **"Утилитаризм"** – бұл еңбегінде ол бақытты және азаптан бас тартуды адамның ең жоғары мақсаты ретінде қарастырды.
- – **"Еркіндік туралы"** – сөз бостандығы мен жеке тұлғаның автономиясы туралы негізгі философиялық жұмыс.
- – **Герберт Спенсер** (1820–1903) – ағылшын философы және әлеуметтанушы, **эволюционистік философияны** дамытқан. Ол Чарльз Дарвиннің эволюция теориясын адамзат қоғамына қолданған.
- – **"Прогресстің заңдылығы"** еңбегінде ол адамзаттың эволюциялық даму идеяларын қолдады.

Ағылшын философиясы

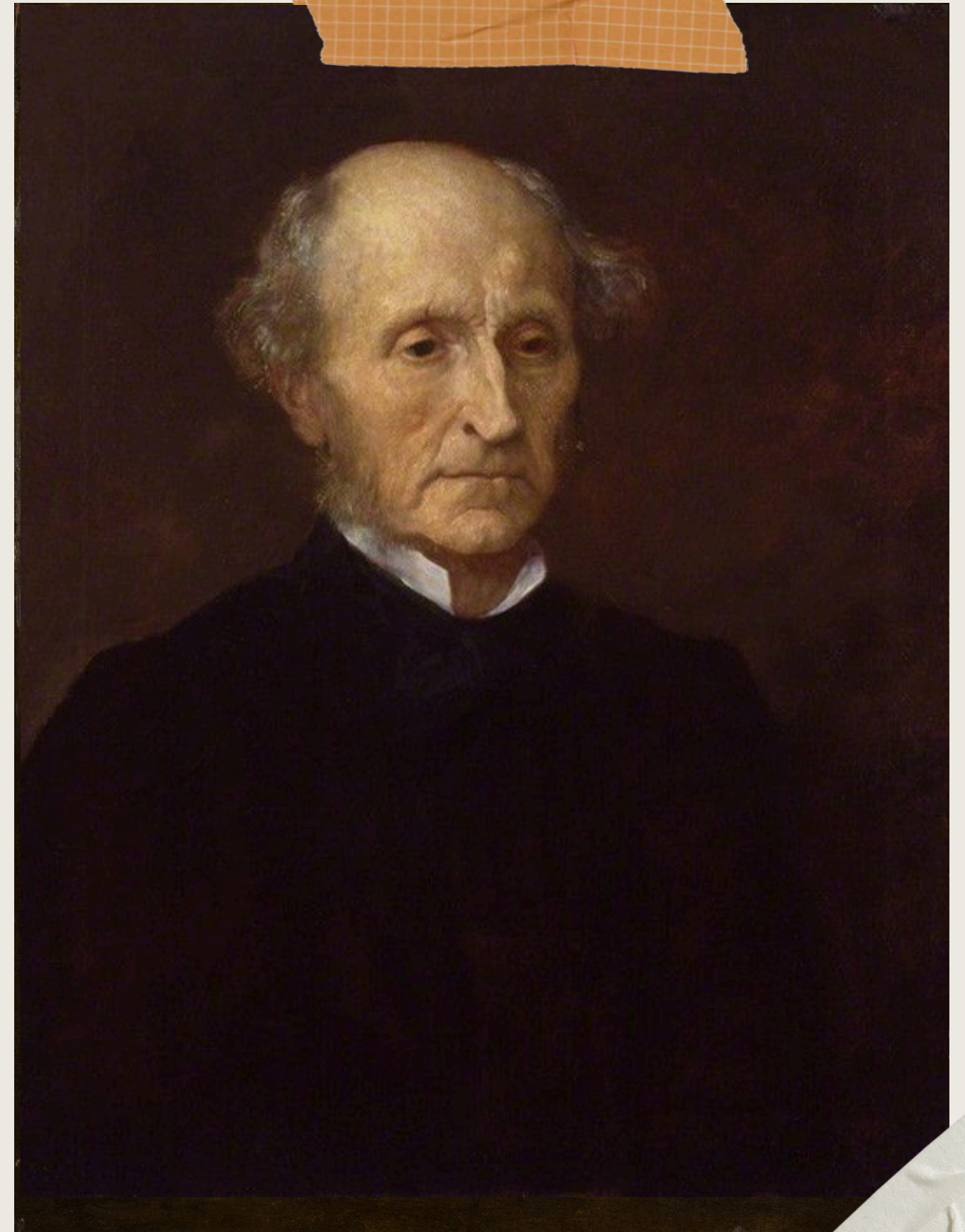
ДЖОН СТЮАРТ МИЛЛЬ

утилитаризм

Негізгі идеялар:

- Джон Стюарт Милль утилитаризмнің ірі өкілі, оның негізгі принципі – «ең үлкен сан үшін ең үлкен игілік».
- Ол этика мен саясаттағы утилитаризмді дамыту арқылы, әрбір адамның игілігіне және қоғамның дамуына басымдық берді.
- Милль жеке бостандық, білім және гендерлік теңдік мәселелерін де қозғады.

Джон Стюарт Милльдің утилитаризм философиясы моральдық шешімдерді бағалаудағы негізгі ұстанымға айналды. Ол қоғамның барлық мүшелеріне әділеттілік және бостандық беруді көздеді, сонымен қатар білім беру мен гендерлік теңдікті жақтады. Милльдің еңбектері ХІХ ғасырдағы ағылшын қоғамына үлкен ықпал етті.

JOHN STUART MILL; 20 МАЯ 1806 Г.
ЛОНДОН

АМЕРИКАН ФИЛОСОФИЯСЫ

19 ғасырдың соңына қарай **прагматизм** деп аталатын философиялық бағыт Америкада дами бастады. Оның өкілдері:

- **Чарльз Сандерс Пирс (1839–1914)** – прагматизмнің негізін қалаушы. Ол білім мен шындықты тәжірибелік нәтижелермен байланыстырған.

- Пирс өзінің "прагматикалық максимасын" енгізді, ол білімнің шын мәнін оны тәжірибе жүзінде қолдану арқылы түсінуге болатынын айтты.

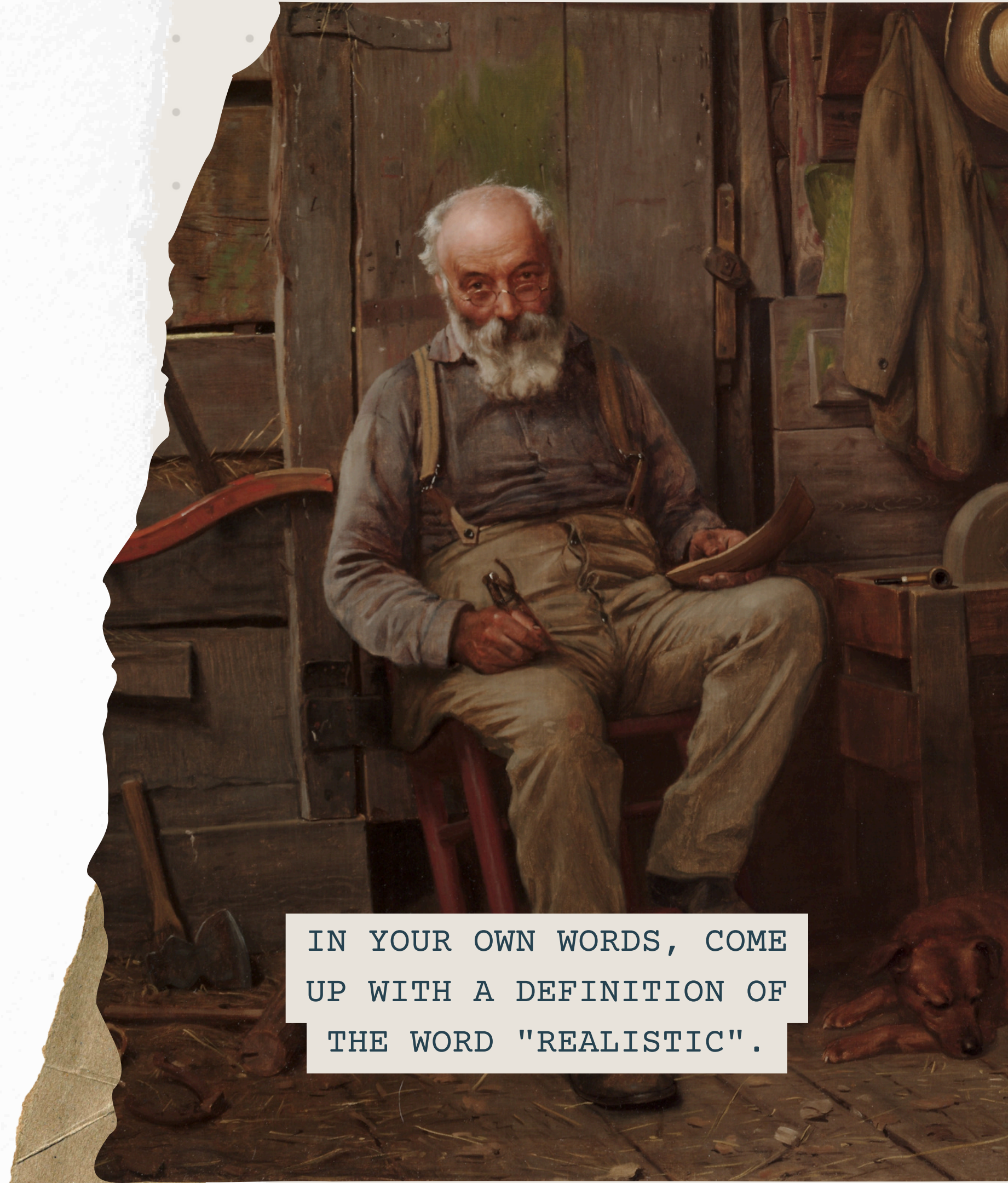
- **Уильям Джеймс (1842–1910)** – американдық психолог және философ. Ол Пирстің прагматизмін дамытып, оны психологиялық және діни мәселелерге қолданған. Оның негізгі идеялары:

- **Прагматизм** – идеялар мен сенімдер олардың пайдалы немесе тиімді болуына қарай бағалануы тиіс.

- **Діни тәжірибелердің әртүрлілігі** – бұл еңбегінде Джеймс діннің психологиялық табиғатын зерттеді.

- **Джон Дьюи (1859–1952)** – прагматикалық философияны одан әрі дамытқан. Оның ілімі негізінен білім беру мен демократияға қатысты болды. Ол білімді адам тәжірибесімен тікелей байланыстыру қажеттігін алға тартты.

- **"Демократия және білім"** еңбегінде білім беру үдерісін демократиялық қоғамның негізі деп қарастырды.

IN YOUR OWN WORDS, COME UP WITH A DEFINITION OF THE WORD "REALISTIC".

АМЕРИКАНДЫҚ ФИЛОСОФИЯ: РАЛЬФ УОЛДО ЭМЕРСОН ЖӘНЕ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛИЗМ

Негізгі идеялар:

- Ральф Уолдо Эмерсон – американдық трансцендентализмнің жетекші өкілі.
- Трансцендентализм адамның табиғатпен байланысын, оның жеке рухани дамуын, және материалдық әлемнен жоғары тұратын идеяларды алға тартты.
- Эмерсон табиғат арқылы ішкі рухани дүниені дамытуды және өзін-өзі жетілдіруді насихаттады.

РАЛЬФ УОЛДО ЭМЕРСОННЫҢ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛИЗМ ФИЛОСОФИЯСЫ АДАМНЫҢ ІШКІ ЕРКІНДІГІН, ТАБИҒАТПЕН ҮЙЛЕСІМДІЛІГІН ЖӘНЕ ӨЗІН-ӨЗІ ТАҢУ ИДЕЯСЫН ДӘРІПТЕДІ. ЭМЕРСОН АДАМНЫҢ ТАБИҒАТТАН ЖӘНЕ ҚОҒАМНАН ТӘУЕЛСІЗ, ДЕРБЕС РУХАНИ ДҮНИЕСІ БАР ЕКЕНІН АЛҒА ТАРТТЫ. БҰЛ ИДЕЯЛАР АМЕРИКАНДЫҚ МӘДЕНИЕТ ПЕН ӘДЕБИЕТКЕ ТЕРЕҢ ӘСЕР ЕТТІ.

19 ҒАСЫР ФИЛОСОФИЯСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Ғылымның дамуы

Дарвиннің эволюция теориясы мен ғылыми революциялар философиялық ойларды түбегейлі өзгертті.

Өндірістік революция

Әлеуметтік және саяси өзгерістер философиялық ойлауда жаңа бағыттар ашты.

Саяси және Әлеуметтік реформалар

Осы кезеңде философтар саяси реформаларды қолдады, адамның құқықтары мен бостандықтарын қорғауға күш салды.

АҒЫЛШЫН-АМЕРИКАНДЫҚ ФИЛОСОФИЯНЫҢ МӘДЕНИЕТКЕ ӘСЕРІ

★ Ағылшын утилитаризмі қоғамдағы құқықтар мен заңдар туралы пікірталастарға түрткі болды, бұл саяси және әлеуметтік реформаларға жол ашты.

★ Американдық трансцендентализм мәдениетте өзін-өзі жетілдіру және адам рухын дамыту идеяларын алға қойды.

★ Екі философиялық бағыт та XIX ғасырдың әдебиеті мен өнеріне, әсіресе романтизм мен реализм ағымдарына әсер етті.

Қортынды:

XIX ҒАСЫРДАҒЫ АҒЫЛШЫН-АМЕРИКАНДЫҚ ФИЛОСОФИЯ АДАМНЫҢ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҒЫН, МОРАЛЬДЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІГІН ЖӘНЕ РУХАНИ ДАМУЫН ЗЕРТТЕУМЕН ЕРЕКШЕЛЕНЕДІ. ДЖОН СТЮАРТ МИЛЛЬ УТИЛИТАРИЗМ АРҚЫЛЫ ҚОҒАМНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК МӘСЕЛЕЛЕРІН ШЕШУГЕ ТЫРЫССА, РАЛЬФ УОЛДО ЭМЕРСОН АДАМ РУХЫНЫҢ ЕРКІНДІГІН ДӘРІПТЕДІ. БҰЛ ФИЛОСОФИЯЛЫҚ АҒЫМДАР СОЛ КЕЗЕҢНІҢ МӘДЕНИЕТІНДЕ АЙРЫҚША ОРЫН АЛДЫ.

Назарларыңызға рахмет!

